

**POLITIK ISLAM DI SABAH: ANALISIS
PERKEMBANGAN PARTI ISLAM SEMALAYSIA
DI DAERAH TAWAU**

BAKRI BIN AMBOALA

**JABATAN SIASAH SYAR'IYYAH
AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR**

2013

**POLITIK ISLAM DI SABAH: ANALISIS
PERKEMBANGAN PARTI ISLAM SEMALAYSIA
DI DAERAH TAWAU**

BAKRI BIN AMBOALA

**DISERTASI INI DIKEMUKAKAN UNTUK
MEMENUHI KEPERLUAN BAGI IJAZAH
SARJANA SYARIAH BAHAGIAN II
(SECARA BERKURSUS DAN DISERTASI)**

**JABATAN SIASAH SYAR'IYYAH
AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR**

2013

UNIVERSITI MALAYA

PERAKUAN KEASLIAN PENULISAN

Nama: _____ (No. K.P/Pasport: _____)

No. Pendaftaran/Matrik:

Nama Ijazah:

Tajuk Kertas Projek/Laporan Penyelidikan/Disertasi/Tesis ("Hasil Kerja ini"):

Bidang Penyelidikan:

Saya dengan sesungguhnya dan sebenarnya mengaku bahawa:

- (1) Saya adalah satu-satunya pengarang/penulis Hasil Kerja ini;
- (2) Hasil Kerja ini adalah asli;
- (3) Apa-apa penggunaan mana-mana hasil kerja yang mengandungi hakcipta telah dilakukan secara urusan yang wajar dan bagi maksud yang dibenarkan dan apa-apa petikan, ekstrak, rujukan atau pengeluaran semula daripada atau kepada mana-mana hasil kerja yang mengandungi hakcipta telah dinyatakan dengan sejelasnya dan secukupnya dan satu pengiktirafan tajuk hasil kerja tersebut dan pengarang/penulisnya telah dilakukan di dalam Hasil Kerja ini;
- (4) Saya tidak mempunyai apa-apa pengetahuan sebenar atau patut semunasabahnya tahu bahawa penghasilan Hasil Kerja ini melanggar suatu hakcipta hasil kerja yang lain;
- (5) Saya dengan ini menyerahkan kesemua dan tiap-tiap hak yang terkandung di dalam hakcipta Hasil Kerja ini kepada Universiti Malaya ("UM") yang seterusnya mula dari sekarang adalah tuan punya kepada hakcipta di dalam Hasil Kerja ini dan apa-apa pengeluaran semula atau penggunaan dalam apa jua bentuk atau dengan apa juga cara sekalipun adalah dilarang tanpa terlebih dahulu mendapat kebenaran bertulis dari UM;
- (6) Saya sedar sepenuhnya sekiranya dalam masa penghasilan Hasil Kerja ini saya telah melanggar suatu hakcipta hasil kerja yang lain sama ada dengan niat atau sebaliknya, saya boleh dikenakan tindakan undang-undang atau apa-apa tindakan lain sebagaimana yang diputuskan oleh UM.

Tandatangan Calon

Tarikh

Diperbuat dan sesungguhnya diakui di hadapan,

Tandatangan Saksi

Tarikh

Nama:
Jawatan:

ABSTRAK

Tujuan kajian ini adalah untuk menganalisis perkembangan politik Islam di Sabah secara menyeluruh dan khususnya PAS sebagai parti politik Islam di Daerah Tawau melalui kajian kes PAS Kawasan Tawau. Kajian ini berdasarkan realiti, fakta sejarah yang ada, melalui pengalaman di dalam pilihanraya yang telah ditempuhi, peningkatan pengaruh di kalangan masyarakat setempat dan aktiviti-aktiviti yang telah dijalankan. Kajian ini termasuk ke dalam kategori penyelidikan kualitatif sebagai penyelidikan asas. Oleh kerana itu, metod kajian perpustakaan dan kajian lapangan telah dijalankan. Kajian perpustakaan dijalankan untuk memperolehi data-data sekunder mengenai PAS dan kajian lapangan pula dijalankan bagi memperolehi data primer berhubung PAS di Daerah Tawau. Kajian lapangan melibatkan temu bual dengan beberapa pimpinan PAS di Daerah Tawau antaranya YDP PAS Kawasan Tawau dan Setiausaha PAS Kawasan Tawau, Ketua Pemuda dan mantan calon PAS di Tawau. Data sekunder dan primer yang diperolehi kemudiannya dianalisis dengan menggunakan metod induktif, deduktif dan komparatif berdasarkan keperluan kajian. Kajian ini menghasilkan ilmu Politik Islam untuk dimanfaatkan khususnya oleh gerakan Islam atau parti politik Islam dan umat Islam amnya. Ia dapat memberikan gambaran secara jelas mengenai politik Islam, politik Sabah, demografi Tawau serta cabaran kepada perkembangan politik Islam di Sabah secara umum. Kepentingan yang lain ialah kajian ini dapat memberikan kefahaman yang mendalam mengenai PAS di Tawau dan di Sabah umumnya.

ABSTRACT

The aim of this research is to analyse the development of Islamic politics in Sabah thoroughly and PAS in particular as an Islamic party in Tawau through PAS at Tawau region as case study. The research is based on reality, existing historical fact, experience from past election, the rise of influence among local people and activities that were carried out. The study is categorised into qualitative research as fundamental research. Library research is carried out to gather secondary data regarding PAS in Tawau region. Field research involves interviews with few PAS leaders in Tawau that include YDP PAS Tawau and the Secretary PAS Tawau, Youth leader and the former PAS candidate in Tawau. The secondary and premier data gathered then is analysed thorough inductive, deductive and comparative based on the research requirements. The research produces Islamic Politics knowledge that will be beneficial especially for the Islamic movement or Islamist party and the Muslims generally. It gives a clearer picture regarding Islamic politics, Sabah politics, the demographic of Tawau as well as challenges towards the development of Islamic politics in Sabah in general. For the other interest it gives in depth of PAS in Tawau and in Sabah in general.

PENGHARGAAN

الرَّحِيمِ الرَّحْمَنِ اللَّهُ بِسْمِ

Dengan nama Allah yang Maha Pemurah lagi Maha Mengasihani.

Alhamdulillah, segala puji bagi Allah S.W.T tuhan sekalian alam. Selawat dan salam buat penghulu segala nabi dan rasul, Nabi Muhammad S.A.W., kaum keluarga dan sahabat baginda seluruhnya. Setinggi-tinggi kesyukuran dipanjatkan ke hadrat Allah kerana dengan hidayah, taufik, dan pertolonganNya, disertasi ini dapat dihasilkan. Semoga usaha penulisan disertasi ini diterima sebagai ibadah untuk memperkayakan ilmu dan memperolehi keredhaan Allah S.W.T.

Setinggi-tinggi penghargaan buat Dr. Bharuddin Che' Pa selaku penyelia kerana tidak jemu membimbing dan memberi tunjuk ajar di sepanjang proses penghasilan disertasi ini. Segala kerjasama dan perhatian yang diberikan itu telah memberi dorongan kepada pengkaji untuk menyempurnakan disertasi ini. Semoga Allah S.W.T membalaskan segala budi yang ditabur kepada penulis dengan memberi kesihatan berpanjangan dan kerahmatan kepada beliau dan keluarganya.

Sekalung penghargaan dan terima kasih juga kepada para pensyarah yang telah mendidik dan mengajarkan ilmu kepada penulis iaitu pensyarah-pensyarah di Akademi Pengajian Islam, mereka ialah Profesor Dr. Ahmad Hidayat bin Buang, Profesor Dr. Joni Tamkin bin Borhan, Profesor Madya Dr. Abdul Karim bin Ali, Profesor Madya Datin Dr. Noor Naemah binti Abdul Rahman, Profesor Madya Dr. Ishak Suliaman, Profesor Madya Dr. Shamsiah binti Mohamad, Profesor Madya Dr. Che Zarrina Sa'ari, Dr. Susiknan Azhari, Dr. Asmak Ab. Rahman, serta Dr. Nor 'Azzah Kamri. Seterusnya, para pensyarah di Jabatan Siasah Syar'iyah Profesor Madya Dr. Sharifah Hayaati Syed Ismail, Dr. Siti Arni Basir, Dr. Mohamad Zaidi Abdul Rahman, Dr. Mujar Ibnu Syarif, Dr. Abdulwahed Jalal Noridan tidak lupa juga kepada Dr. Yusmini Md. Yusoff.

Selain itu, ucapan terima kasih yang tidak terhingga kepada ayahanda dan bonda penulis, Hj. Amboala bin Singkieu dan Hjh. Indo Ako binti Ismail di atas doa dan galakan yang diberikan kepada penulis untuk menyempurnakan disertasi ini. Ribuan terima kasih juga kepada abang penulis yang disayangi, Tamrin bin Amboala yang banyak membantu dan isteri tercinta Roziah binti Sabirin dan anak-anak yang dikasihi, Amirah Baarizah dan Amir Baaqir di atas galakan, dorongan, bantuan dan sokongan kepada penulis.

Di samping itu, penulis juga merakamkan ribuan terima kasih kepada sahabat-sahabat sepengajian dari Darul Quran, Jabatan Kemajuan Islam Malaysia, terutamanya saudara Ahmad Fuat bin Jamil, Sukhairu bin Sulaiman dan Shahrulkarnain bin Mohd. Nazir, Yusri bin Chek serta yang lain-lain yang banyak memberikan sumbangan idea dan bantuan kepada penulis untuk menyiapkan kajian ini.

Sesungguhnya penulis terlalu banyak terhutang budi kepada individu tertentu dalam usaha menyiapkan disertasi ini. Seterusnya untuk semua yang terlibat secara langsung atau tidak langsung sehingga penulis berjaya menyiapkan disertasi ini, tiada bicara yang dapat diungkapkan melainkan sekalung doa, semoga kalian sukses di lapangan masing-masing. Mudah-mudahan kita digolongkan di kalangan hamba-hambaNya yang berjaya di dunia dan akhirat.

Akhirnya penulis berharap agar apa yang dilakukan ini memberi manfaat dan diperkira sebagai ibadah yang diberi ganjaran oleh Allah S.W.T.

BAKRI BIN AMBOALA,
No. 13, Jalan Damai 9,
Taman Damai Utama,
44000 Kuala Kubu Bharu,
Hulu Selangor,
SELANGOR.
Tel: 0198222548 / 014236221

Jamadilawal 1434H

Mac 2013M

ISI KANDUNGAN

PERKARA	HALAMAN
HALAMAN HADAPAN	i
HALAMAN JUDUL	ii
PERAKUAN KEASLIAN PENULISAN	iii
ABSTRAK	iv
ABSTRACT	v
PENGHARGAAN	vii
ISI KANDUNGAN	viii
SENARAI JADUAL	xii
SENARAI SINGKATAN	xiii
PANDUAN TRANSLITERASI	xvi

BAB 1

Pendahuluan

1.1	Pengenalan	1
1.2	Latar Belakang Kajian	4
1.3	Permasalahan Kajian	8
1.4	Objektif Kajian	11
1.5	Kepentingan Kajian	12
1.6	Skop Kajian	13
1.7	Kajian Lepas	14
1.8	Metodologi Kajian	19
1.8.1	Metod Pengumpulan Data	20
1.8.1(a)	Metod Historis	21
1.8.1(b)	Metod Dokumentasi	21
1.8.1(c)	Metod Interview (temubual)	22
1.8.2	Metod Analisa Data	23

1.8.2(a) Metod Induktif	23
1.8.2(b) Metod Deduktif	24
1.8.2(c) Metod Komparatif	24

BAB 2

Politik Islam di Sabah

2.1	Definisi Perkembangan, Politik Islam dan Parti Politik Islam	25
2.2	Perkembangan Parti Politik di Sabah	36
2.3	Era Kemunculan Politik Islam di Sabah	39
2.4	Perkembangan Politik Islam di Sabah	41
2.5	Perjuangan Politik Islam di Sabah	42
2.6	Latar Belakang Sejarah Penubuhan PAS Sabah	47
2.7	Tujuan Penubuhan PAS di Sabah	49
2.8	Dasar Penubuhan PAS	52
2.9	Matlamat Perjuangan PAS	53
2.10	Perkembangan Parti Islam SeMalaysia (PAS)	55

BAB 3

Parti Islam SeMalaysia di Daerah Tawau

3.1	Latar Belakang Daerah Tawau	58
3.2	Pembahagian Kawasan Pilihanraya	59
3.3	Latar Belakang Sejarah Penubuhan PAS Kawasan Tawau	60
3.4	Visi, Misi, Piagam Pelanggan, Pendaftaran dan Alamat	63
3.5	Urusan Ulamak PAS Kawasan Tawau	64
3.6	Dewan Pemuda PAS Kawasan Tawau	65
3.7	Dewan Muslimat PAS Kawasan Tawau	67
3.8	PAS Kawasan Kalabakan, Tawau	69
3.9	Masalah PAS Kawasan Tawau	72

BAB 4

Perkembangan Parti Islam SeMalaysia Kawasan Tawau

4.1	Aktiviti PAS Kawasan Tawau	74
4.1.1	Ziarah	74
4.1.2	Usrah	75
4.1.3	Ceramah Mingguan	77
4.1.4	Ceramah Isu Semasa / Umum	78
4.1.5	Aktiviti-Aktiviti lain	78
4.2	Cawangan dan Ahli	79
4.3	Pusat Asuhan Tunas Islam (PASTI) Tawau	80
4.4	Unit Amal dan Unit Nisa' PAS Kawasan Tawau	84
4.5	Penglibatan dalam Pilihanraya	86
4.6	Faktor-Faktor Belum Menang Pilihanraya	93
4.7	Persiapan Menghadapi Pilihanraya	96
4.7.1	Cara Kempen dan Dakwah	97
4.7.2	Menambah Keahlian	98
4.7.3	Penyusunan Semula Organisasi dan Jawatankuasa	99
4.7.4	Bilik Gerakan	101
4.7.5	Kewangan dan Bekalan	102
4.7.6	Urusan Pemilih	102
4.7.7	Penerangan dan Penyelidikan	103
4.7.8	<i>Polling Agent</i> dan <i>Counting Agent</i>	104
4.7.9	Keselamatan dan Perang Saraf	104
4.7.10	Pengangkutan	105
4.7.11	Risalah, Banner dan Poster	105
4.7.12	Urusan Pemuda	106
4.7.13	Urusan Muslimat	106
4.8	Pengaruh PAS dalam Masyarakat Tawau	107
4.8.1	Gerakan Politik	107
4.8.2	Gerakan Dakwah	108

4.9	Ramalan Masa Depan PAS di Tawau	109
-----	---------------------------------	-----

BAB 5

Rumusan dan Penutup

5.1	Rumusan	111
5.2	Saranan	115
5.3	Penutup	125

BIBLIOGRAFI	126
--------------------	------------

LAMPIRAN	134
-----------------	------------

SENARAI JADUAL

PERKARA	HALAMAN
Jadual 2.1: Senarai Kerajaan Negeri Sabah Sejak 1963.	38
Jadual 2.2 : Keputusan Pilihan Raya Bahagian P.136 Kota Belud Tahun 1986.	43
Jadual 2.3 : Keputusan Pilihan Raya Bahagian P.139 Jambongan Tahun 1986.	43
Jadual 2.4 : Keputusan Pilihan Raya Bahagian P.147 Kimanis Tahun 1986.	43
Jadual 3.1: Ahli Dewan Undangan Negeri Sabah di Daerah Tawau.	60
Jadual 3.2: Organisasi PAS Kawasan Tawau Sesi 2011-2013.	62
Jadual 3.3: Jawatankuasa Penaja Dewan Pemuda PAS Kawasan Tawau.	66
Jadual 3.4: Jawatankuasa Dewan Pemuda PAS Kawasan Tawau Pertama.	66
Jadual 3.5: Organisasi Dewan Pemuda PAS Kawasan Tawau Sesi 2011-2013.	67
Jadual 3.6: Jawatankuasa Dewan Muslimat PAS Kawasan Tawau Pertama.	68
Jadual 3.7: Organisasi Dewan Muslimat PAS Kawasan Tawau Sesi 2011-2013.	69
Jadual 3.8: Organisasi PAS Kawasan Kalabakan Sesi 2011-2013.	71
Jadual 4.1: Keputusan Pilihan Raya Bahagian P.151-Tawau Tahun 1990.	87
Jadual 4.2: Keputusan Pilihan Raya Bahagian P.151-Tawau Tahun 1995.	88
Jadual 4.3: Keputusan Pilihan Raya Bahagian N.58-Merotai Tahun 2004.	90
Jadual 4.4: Keputusan Pilihan Raya Bahagian N.60-Sebatik Tahun 2004.	91
Jadual 4.5: Keputusan Pilihan Raya Bahagian N.58-Merotai Tahun 2008.	93

SENARAI SINGKATAN

ADUN	Ahli Dewan Undangan Negeri
AJK	Ahli Jawatankuasa
APU	Angkatan Perpaduan Ummah
b.	<i>bin/ibn</i>
B.A	<i>Bachelor of Arts</i>
BA	Barisan Alternatif
Berjasa	Barisan Jemaah Islamiah SeMalaysia
BERJAYA	Parti Bersatu Rakyat Jelata Sabah
Bil.	Bilangan
BN	Barisan Nasional
c.	cetakan
CCC	Majlis Perundingan Cina
com	commercial
DAP	<i>Democratic Action Party</i>
DUN	Dewan Undangan Negeri
ed.	Bermaksud editor, menunjukkan bahawa penama berkenaan ialah editor bagi bahan berkenaan.
eds.	Bermaksud lebih daripada seorang editor
<i>et al.</i>	<i>et alia</i> , bagi mengambil tempat nama-nama penulis lain sekiranya buku berkenaan dihasilkan oleh lebih dua orang penulis
GERAK	Majlis Gerakan Keadilan Rakyat Malaysia
H	Pengiraan tahun berdasarkan kalendar/takwim <i>Hijriyyah</i>
h./hh.	halaman/halaman-halaman
Hamim	Parti Hizbul Muslimin Malaysia
hb	haribulan
Hj.	Haji
Hjh.	Hajah
html	Hypertext Markup Language
http	Hypertext Trasfer Protocol

<i>ibid.</i>	<i>ibidem</i> , bermaksud pada rujukan yang sama seperti sebelumnya / rujukan yang berturut
Jil.	Jilid
M.A	<i>Master of Arts</i>
MATA	Majlis Tertinggi Agama Malaya
<i>op.cit.</i>	<i>opere citato</i> , bermaksud bahan yang sama yang sudah dirujuk sebelum ini
PAS	Parti Islam SeMalaysia
PASTI	Pusat Asuhan Tunas Islam
PBRSS	Parti Bersatu Rakyat Sabah
PBS	Parti Bersatu Sabah
PhD	<i>Doctor of Philosophy</i>
PIT	Persatuan Islam Tawau
PKMM	Parti Kebangsaan Melayu Melaya
PKMT	Persatuan Kebangsaan Melayu Tawau
PKR	Parti Keadilan Rakyat
PMIP	Pan Malayan Islam Party
PMS46	Parti Melayu Semangat 46
Pn.	Puan
PRU	Pilihanraya Umum
PT	Perusahaan Terhad
R.A	<i>radiya Allah ‘anhum</i>
S.A.W	<i>salla Allah ‘alaihi wa sallam</i>
S.W.T	<i>subhanahu wa ta‘ala</i>
SAPP	Sabah Progressive Party
SCA	Sabah Chinese Association
Sdn. Bhd	Sendirian Berhad
SPR	Suruhanjaya Pilihan Raya
t.t	Tanpa tarikh
terj.	Terjemahan
UKM	Universiti Kebangsaan Malaysia

UMNO	United Malays National Organization
UNKO	<i>United National Kadazan Organisation</i>
UPKO	United Pasokmomogun Kadazandusun Murut Organization
USNO	United Sabah National Organization
Ust.	Ustaz / Ustazah
YDP	Yang DiPertua

Sumber: Idris Awang (2001), *Kaedah Penyelidikan: Suatu Sorotan*. Petaling Jaya: Intel Multimedia and Publication.

PANDUAN TRANSLITERASI

Konsonan

Huruf Arab	Nama dan Transkripsi
ا, ء	a, ' (Hamzah)
ب	b
ت	t
ث	th
ج	j
ح	h
خ	kh
د	d
ذ	dh
ر	r
ز	z
س	s
ش	sy
ص	s
ض	d
ط	t
ظ	z
ع	'
غ	gh
ف	f
ق	q
ك	k
ل	l
م	m
ن	n
ه	h
و	w
ي	y
ة	h

Vokal

Vokal Pendek	Transliterasi
ـَ (Fathah)	A
ـِ (Kasrah)	I
ـُ (Dammah)	U

Vokal Panjang	Transliterasi
ا/ى	A
ي	I
و	U

Diftong

Diftong	Transliterasi
وَ	Aw
يَ	Ay
وُ	Uww
يِ	iy/i

Sumber: Jawatankuasa Buku Panduan Penulisan Tesis/Disertasi (2006), *Buku Panduan Penulisan Tesis/Disertasi Ijazah Tinggi Akademi Pengajian Islam*. Kuala Lumpur: Pejabat Ijazah Tinggi Akademi Pengajian Islam Universiti Malaya.